

ПЛАНИРАНЕТО ЗА УСТОЙЧИВА ГРАДСКА МОБИЛНОСТ Е С НОВИ ПРАВИЛА

Веселин Грозданов

vgrozdanov@vtu.bg

Висше транспортно училище „Тодор Каблешков“

София, ул. „Гео Милев № 158

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Ключови думи: *Планиране, устойчивост, градска, мобилност, правила, градски транспорт.*

Резюме: *Европейският съюз чрез своите институции не спира борбата със замърсяването на околната среда. Непрекъснато се публикуват стратегически документи с амбициозни цели какво трябва да постигнем през поредния програмен период. Един от най-сериозните теми за справяне е градската мобилност. Термин, с който все по-често се сблъскваме в ежедневието си. Интегриране на всички видове транспорт в единна система и повишаване на използването на по-зелени видове транспорт чрез замяна на личните превозни средства с обществен градски транспорт, велосипедно и пешеходно придвижване; и др. Не само в Европа, но и в повечето развити страни се прилагат мерки за подобряване на живот в градовете и агломерациите. Мерките, които се прилагат по света са твърде разнородни и трудно можем една работеща мярка в Берлин да приложим успешно и в град София. От особено значение е от какви мерки има самата географска зона град, за справяне с множеството проблеми на градския живот. През 2013 г. се създаде наръчник, насочен към всички заинтересовани страни, експерти, взимащи решения на градско или национално ниво и др. Планът за устойчива градска мобилност представлява стратегически, дългосрочен документ, с цел да удовлетвори потребностите от мобилност на хората и бизнеса. През 2019 г. се направи и актуализация спрямо научените уроци през годините.*

I. ПЪТЯТ НА ЕС С ПРОБЛЕМИТЕ НА ГРАДСКАТА МОБИЛНОСТ

Европейският съюз чрез своите институции не спира борбата със замърсяването на околната среда. Непрекъснато се публикуват стратегически документи с амбициозни цели какво трябва да постигнем през поредния програмен период. Един от най-сериозните теми за справяне е градската мобилност. Термин, с който все по-често се сблъскваме в ежедневието си. Интегриране на всички видове транспорт в единна система; повишаване на използването на по-зелени видове транспорт; замяна на личните превозни средства с обществен градски транспорт, велосипедно и пешеходно придвижване; намаляване на екологичното и шумово замърсяване, намаляване на енергозависимостта и др. Не само в Европа, но и в повечето развити страни се прилагат мерки за подобряване на живот в градовете и агломерациите. Мерките, които се

прилагат по света са твърде разнородни и трудно можем една работеща мярка в Берлин да приложим успешно и в град София. От особено значение е от какви мерки има самата географска зона град, за справяне с множеството проблеми на градския живот. Но само с посочени цели без ясно посочени задачи трудно бихме могли да ги изпълним. През 2013 г. се създаде Наръчник за планиране на устойчива градска мобилност, насочен към всички заинтересовани страни, експерти, взимащи решения на градско или национално ниво и др. Пет години по-късно (през 2019 г.) след непрекъснатата връзка с експерти по градско планиране се направи актуализация спрямо научените уроци.

II. НАРЪЧНИЦИ ПО ПЛАНИРАНЕ ЗА УСТОЙЧИВА ГРАДСКА МОБИЛНОСТ

Първото издание на Наръчник за планиране за устойчива градска мобилност беше създаден през 2013 г. С различни инициативи в периода 2013 - 2015 г. се извършиха адаптирани преводи на повечето езици използвани в Европа. Преводите бяха извършени от водещи европейски организации с експертен потенциал в областта на градската мобилност. На български език беше направен превод в рамките на проект BUMP - Boosting urban mobility plans от Клуб "УРГО" с основното участие на експерта по градска мобилност Веселин Грозданов.

Проектът BUMP имаше за цел да подкрепи местните власти в градове с население между 40 000 и 350 000 жители в 9 европейски държави (Италия, Великобритания, Германия, Испания, Румъния, България, Полша, Чехия, Унгария). За част от посочените държави дейностите бяха пилотни за въвеждане на принципите за планиране за устойчива градска мобилност. От българска страна участваха 10 български града (Бургас, Стара Загора, Хасково, Кърджали, Пазарджик, Монтана, Велико Търново, Габрово, Плевен и Русе). Обучителният пакет на BUMP е предназначен за проектантите, еколози и технически експерти в общините, които планират и управляват устойчивата мобилност в градските и крайградските зони. [2]

Първият Наръчник за планиране на устойчива градска мобилност се състои от 4 главни фази в процеса на планиране, които от своя страна са разделени на 11 стъпки. Всяка една дейност допълнително е съставена от различен брой дейности, които следва да спазваме, ако искаме да създадем на европейско ниво план за устойчива градска мобилност.

"Защо беше необходима актуализация на SUMP? През последните няколко години видяхме развитие в много области на градската мобилност. Поради нови технологии, електрическите превозни средства без водач, които скоро може да бъдат по пътищата ни, новите бизнес модели осигуряват „Мобилност като услуга“, и в същото време променящи се нагласи сред пътуващите водят до увеличаване на споделената мобилност и колоездене. Тези няколко примера показват настъпващите промени на различни нива на мобилност, които наложиха необходимостта от преосмисляне и актуализиране на оригинални SUMP. В допълнение, богатство от опит относно разработването на SUMP е събран и предоставен като вдъхновение за практикуващи в цяла Европа." [1]

Във вторият наръчник за планиране на устойчива градска мобилност отново се състои от 4 главни фази в процеса на планиране, които от своя страна са разделени на 12 стъпки. Всяка една дейност допълнително е съставена от различен брой дейности (виж графика 1).

[1] EU, Guidelines for developing and implementing a sustainable urban mobility plan - second edition.

Графика 1. Наръчник за планиране на устойчива градска мобилност 2019 г.

Освен промяна в броя на стъпките, са направени и подобрения в дейностите, които следва да спазваме при разработване на План за устойчива градска мобилност. Разликите са посочени в таблици от 1 до 4.

Таблица 1. Фаза 1 в двата налични Наръчника за планиране на устойчива градска мобилност. [1] и [3]

2013	2019
НАЧАЛО: Ние искаме да подобрим мобилността и качеството на живот на гражданите	Важен етап: Решение за изготвяне на SUMP
1. Определете своя потенциал за успешен ПУГМ: 1.1. Възприемете основните принципи на устойчива мобилност 1.2. Оценете въздействието им в национален/регионален мащаб; 1.3. Направете си самооценка; 1.4. Прегледайте наличните ресурси; 1.5. Определете времевата рамка; 1.6. Определете основните действащи лица.	1. Създайте работещи структури: 1.1. Оценете капацитета и ресурсите; 1.2. Създайте междуведомствен екип; 1.3. Осигурете политическа и институционална подкрепа; 1.4. Планирайте участието на заинтересованите страни и гражданите.
2. Определете процеса на разработка и обхвата на плана: 2.1. Погледнете отвъд вашите собствени ограничения и отговорности; 2.2. Стремете се към координиране на политиките и интегриран подход за планиране; 2.3. Планирайте участието на заинтересованите страни и гражданите; 2.4. Постигнете съгласие относно работния план и процеса на управление.	2. Определете рамката за планиране: 2.1. Оценка на изискванията за планиране и определяне на географския обхват; (функционална градска зона); 2.2. Връзка с други процеси на планиране; 2.3. Съгласуване на график и работен план; 2.4. Помислете външна поддръжка.
3. Анализ на мобилната ситуация и на сценариите за развитие: 3.1. Подгответе анализ на проблемите и възможностите; 3.2. Разработете сценари.	3. Анализирайте ситуацията с мобилността: 3.1. Идентифицирайте източниците на информация и си сътруднете с тях; 3.2. Анализирайте проблемите и възможностите (всички режими).

Таблица 2. Фаза 2 в двата налични Наръчника за планиране на устойчива градска мобилност. [1] и [3]

2013	2019
ИНДИКАТОР: Завършен анализ на проблемите и възможностите	Важен етап: Завършен анализ на проблемите и възможностите
4. Създайте обща визия: 4.1. Създайте обща визия за мобилност 4.2. Активно информирайте обществеността	4. Създаване на съвместна оценка на сценариите: 4.1. Разработване на сценарии за потенциално развитие; 4.2. Обсъдете сценарии с гражданите и заинтересовани страни;
5. Поставете приоритети и измерими цели: 5.1. Определете приоритетите за мобилност; 5.2. Определете изпълними цели.	5. Разработване на визия и стратегия със заинтересованите страни: 5.1. Създайте съвместна визия с гражданите и заинтересованите страни; 5.2. Създайте цели, насочени към ключови проблеми и всички режими.
6. Създайте ефективен пакет от мерки: 6.1. Определете най-ефективни мерки; 6.2. Учете се от опита на другите; 6.3. Изберете икономически най-изгодните решения; 6.4. Използвайте синергията и създайте интегрирани пакети от мерки.	6. Поставете цели и показатели: 6.1. Идентифицирайте показатели за всички цели; 6.2. Приемете измерими цели.

Таблица 3. Фаза 3 в двата налични Наръчника за планиране на устойчива градска мобилност. [1] и [3]

2013	2019
ИНДИКАТОР: Мерките са определени	Важен етап: Приемане на визия, предмет и цели
<p>7. Постигнете съгласие за отговорностите и разпределението на финансирането: 7.1. Възложете отговорности и ресурси; 7.2. Подгответе план за дейностите и бюджет.</p>	<p>7. Изберете пакети от мерки със заинтересованите страни: 7.1. Създайте и оценете дълъг списък от мерки със заинтересованите страни; 7.2. Определете интегрираните пакети от мерки; 7.3. Планирайте мониторинг и оценка на мярката.</p>
<p>8. Вградете мониторинг и оценка на плана: 8.1. Пригответе мониторингови и оценителни дейности.</p>	<p>8. Действия и отговорности: 8.1. Опишете всички действия; 8.2. Идентифициране на източниците на финансиране и оценка на финансовия капацитет; 8.3. Определете приоритети, отговорности и график; 8.4. Осигурете широка политическа и обществена подкрепа.</p>
<p>9. Приемете ПУГМ: 9.1. Проверете качеството на плана 9.2. Приемете плана 9.3. Решете въпросите относно собствеността на плана</p>	<p>9. Подгответе се за финансиране: 9.1. Разработете финансови планове и уговорете споделянето на разходите; 9.2. Финализиране и осигуряване на качеството на документа „План за устойчива градска мобилност“.</p>

Таблица 4. Фаза 4 в двата налични Наръчника за планиране на устойчива градска мобилност. [1] и [3]

2013	2019
ИНДИКАТОР: Приети документи за ПУГМ	Важен етап: Приет План за устойчива градска мобилност
<p>10. Осигурете добро управление и комуникации: 10.1. Управлявайте изпълнението на плана; 10.2. Информирайте и ангажирайте гражданите; 10.3. Проверявайте напредъка чрез постигнатите цели.</p>	<p>10. Управление на изпълнението: 10.1. Координирайте изпълнението на дейностите; 10.2. Набавете необходимите стоки и услуги.</p>
<p>11. Научете си урока: 11.1. Регулярно актуализирайте плана; 11.2. Преглеждайте достиженията, за да определите успехите и грешките; 11.3. Определете новите предизвикателства за следващия ПУГМ.</p>	<p>11. Наблюдавайте, адаптирайте се и комуникирайте: 11.1. Следете напредъка и се адаптирайте; 11.2. Информирайте и ангажирайте гражданите и заинтересованите страни.</p>
	<p>12. Прегледайте и научете уроците: 12.1. Анализирайте успехите и неуспехите; 12.2. Споделяйте резултатите и научени уроци; 12.3. Помислете за нови предизвикателства и решения.</p>
<p>ИНДИКАТОР: Окончателна оценка на въздействието завършена</p>	<p>Важен етап: Оценка на изпълнението на мярката</p>

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Процесът на постигане на устойчива градска мобилност е непрекъсната дейност от усъвършенстване. Концепция ПУГМ ще изисква все повече усилия от нас за справяне със замърсяването от изгорелите газове, шумово замърсяване, трафика, пътно транспортните произшествия и др., които неумолимо следват градския начин на живот. Независимо дали виждаме резултат на момента от тези трудни за нас дейности е важно да не спираме с усилията да се усъвършенстваме. Ето защо публикуваните Наръчници за планиране на устойчива градска мобилност се явяват стратегически документ, в които чрез обучителни модули и добри примери, ни насочва към по-зелени европейски градове. Определението, което е прието в Европа и в международен план относно необходимостта за планиране за

устойчива градска мобилност е: „Планът за устойчива градска мобилност е стратегически план предназначен да задоволява нуждите на мобилността на хората и бизнеса в градовете, и околностите им за по-добро качество на живот".[1]

ЛИТЕРАТУРА:

- [1] EU, Guidelines for developing and implementing a sustainable urban mobility plan - second edition;
- [2] Проект BUMP - <http://bump-mobility.eu/bg/resources.aspx>;
- [3] EU, Наръчник за планиране на устойчива градска мобилност 2013 г. наличен на <http://bump-mobility.eu/bg/resources.aspx>;

PLANNING FOR SUSTAINABLE URBAN MOBILITY HAS NEW RULES

Veselin Grozdanov

vgrozdanov@vtu.bg

*Todor Kableshkov University of Transport
Sofia, 158 Geo Milev Str.
THE REPUBLIC OF BULGARIA*

Key words: *Planning, sustainability, urban, mobility, rules, urban transport.*

Abstract: *The European Union, through its institutions, does not stop the fight against environmental pollution. Strategic documents are constantly published with ambitious goals of what we need to achieve in the next programming period. One of the most serious topics to deal with is urban mobility. A term that we encounter more and more often in our daily lives. Integrating all modes of transport into a single system and increasing the use of greener modes of transport by replacing private vehicles with public urban transport, cycling and walking; and others. Not only in Europe, but also in most developed countries, measures are being implemented to improve life in cities and agglomerations. The measures that are applied around the world are very diverse and it is difficult for us to successfully implement a working measure in Berlin in the city of Sofia. Of particular importance is the measures taken by the geographical area of the city itself to deal with the many problems of urban life. In 2013, a handbook was created aimed at all stakeholders, decision-makers at city or national level, and more. The Sustainable Urban Mobility Plan is a strategic, long-term document designed to meet the mobility needs of people and businesses. In 2019, an update was made to the lessons learned over the years.*